

Sporazumni razvod braka i deoba zajedničke imovine – sporna pitanja

Razvod braka u Republici Srbiji može biti na osnovu sporazuma i na osnovu tužbe. Svakako je da se sporazumni razvod braka nameće kao bolje rešenje, jer se izbegava, neretko, dugotrajan i veoma težak sudski postupak povodom razvoda braka ali i vršenja roditeljskog prava. Supružnici u pravu Republike Srbije nemaju ograničenja pri razvodu braka, posebno ako se odluče za sporazumni način prestanka braka. U slučaju sporazumnog razvoda braka isključuje se primena procesa medijacije, tj. mirenja supružnika, jer kod njih postoji uzajamna saglasnost da se brak razvede. Ipak, i kada je u pitanju sporazumni razvod braka, sloboda supružnika da brak razvedu podleže određenim uslovima koje taj sporazum treba da ispuni.

Prema članu 40. Porodičnog zakona, supružnici imaju pravo na razvod braka ako zaključe pismeni sporazum o razvodu. Sporazum o razvodu obavezno sadrži dva dela: pismeni sporazum o vršenju roditeljskog prava i pismeni sporazum o deobi zajedničke imovine. Sporazum o vršenju roditeljskog prava može imati oblik sporazuma o zajedničkom vršenju roditeljskog prava ili sporazuma o samostalnom vršenju roditeljskog prava. Član 179. Porodičnog zakona govori da supružnici mogu zaključiti sporazum o deobi zajedničke imovine.

Prema odredbama Porodičnog zakona i njegovoj primeni u sudskoj praksi, proizilazi da se sporazum o deobi zajedničke imovine prilikom sporazumnog razvoda braka unosi u presudu bez ispitivanja suda, tj. sud prihvata takav sporazum supružnika bez razmatranja šta su se supružnici dogovorili.

Suprotno, sud ulazi u razmatranje sporazuma o vršenju roditeljskog prava, sasvim opravdano, i to u skladu sa primenom principa najboljeg interesa deteta. Sud prihvata sporazum roditelja o samostalnom ili zajedničkom vršenju roditeljskog prava samo ako je u najboljem interesu deteta. Ako sud proceni da je taj sporazum u najboljem interesu deteta, tek tada ga prihvata i unosi u izreku presude o razvodu braka.

Na osnovu Porodičnog zakona, sud uopšte ne ulazi u sadržinu sporazuma o deobi zajedničke imovine, te ga kao takvog, onako kako su se supružnici sporazumeli, unosi u izreku presude. Nejednako tretiranje ova dva sporazuma, i mogućnost za zloupotrebe, ima utemeljenje u članu 225 Porodičnog zakona, prema kome se sporazum supružnika o vršenju roditeljskog prava unosi u izreku presude o razvodu braka ukoliko sud proceni da je taj sporazum u najboljem interesu deteta. Sporazum supružnika o deobi zajedničke imovine unosi se u izreku presude kojom se brak razvodi na osnovu sporazuma o razvodu braka. To znači da sud ne ispituje šta su se supružnici sporazumeli oko zajedničke imovine.

Pitanja koja se nameću kao sporna u postojećem sistemu sporazumnog razvoda braka kod sporazuma o podeli zajedničke imovine:

1. time što sud ne ispituje ex officio sporazum o deobi zajedničke imovine, strana koja je pravno i ekonomski slabija (najčešće žena), može biti dovedena u neravnopravan položaj;
2. supruga (žena) može pristati na to da dobije vršenje roditeljskog prava u zamenu za to da se odrekne celokupne zajedničke imovine stečene u toku trajanja braka;
3. supruga (žena) može pristati na to da dobije vršenje roditeljskog prava u zamenu za to da se odrekne pretežnog dela zajedničke imovine stečene u toku trajanja braka;
4. jedna strana može biti u zabludi da se sporazumnim razvodom braka i zaključenjem sporazuma o deobi zajedničke imovine ne odriče prava da u kasnijoj fazi podnese tužbu za deobu zajedničke imovine;
5. sporazum o deobi zajedničke imovine može biti zaključen u zabludi tako što se ženi predoči da nema pravo na zajedničku imovinu ako nikada nije radila, već se isključivo brinula o domaćinstvu i bavila odgajanjem dece. Pristajanjem na to da dobije vršenje roditeljskog prava (starateljstvo), ona zaključuje sporazum o deobi zajedničke imovine koji nije u njenom interesu;
6. sporazum o deobi zajedničke imovine supružnika po svojoj prirodi je jedan ugovor. Postoji opasnost da se nepravilnim sporazumom o deobi zajedničke imovine i njegovim prihvatanjem od strane suda bez ispitivanja, vrši nepravilna podela zajedničke imovine ugovornim putem, odnosno krije se opasnost postojanja prekomernog oštećenja jedne strane u ugovoru, tzv. laesio enormis, prema članu 139. Zakona o obligacionim odnosima. Ovo je razlog za poništenje ugovora prema opštim pravilima obligacionog prava.
7. obavezivanjem da sud po službenoj dužnosti ispituje sporazum o deobi zajedničke imovine, osigurava se primena principa najboljeg interesa deteta. To se posebno odnosi na situaciju gde se pritiskom ili uslovljavanjem majke da se odrekne dela ili celokupne zajedničke imovine zarad dobijanja roditeljskog prava (starateljstva), dete onemogućava da živi u porodičnom domu sa majkom i tako uživa određeni nivo životnog standarda potreban za njegov nesmetan i pravilan razvoj;
8. do zloupotrebe slabije strane prilikom zaključivanja sporazuma o deobi zajedničke imovine, može doći tako što bi prilikom sporazumnog razvoda braka obe strane fiktivno izjavile da nemaju zajedničku imovinu, iako zajednička imovina postoji, što bi značilo da sud razvodi brak sporazumno iako nema sporazuma o deobi zajedničke imovine. Žena može pristati da izjavi da nema zajedničke imovine, što bi za sud bilo dovoljno da sporazumno razvede brak bez sporazuma o podeli zajedničke imovine. Na taj način žena se onemogućava da kasnije pokrene postupak za deobu zajedničke imovine na osnovu tužbe;
9. zakonska norma da se ne ispituje sporazum o deobi zajedničke imovine kojim se žena odreče dela ili celokupne zajedničke imovine zarad dobijanja vršenja roditeljskog prava (starateljstva nad decom), vodi ka njenoj daljoj ekonomskoj zavisnosti i nakon razvoda braka.